

การเสริมสร้างพฤติกรรมเชิงพุทธจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยในภาคเหนือ Strengthening the Buddhist ethical behavior of students and university in the Northern region.

พระครูวินัยธรสญชัย ญาณวีโร (ทวี ยีโอสถ)

Phrakhu Vinaidhorn Sanchai Nānaviro (Thiposot)

นายอุทัย ขุมเหล็ก

Uthai Khumlek

มหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

Mahamakut Buddhist University Lanna Campus

E-mail: sunchait65@gmail.com

E-mail: Uthai7536khu@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 10 กันยายน 2561

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 20 ตุลาคม 2561

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 4 พฤศจิกายน 2561

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ ดังนี้ 1) การเสริมสร้างพฤติกรรมเชิงพุทธจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยในภาคเหนือ ความซื่อสัตย์สุจริต มีความเห็นที่ถูกต้อง มีความจริงใจ ดำรงชีวิตโดยการนำหลักศีลธรรมไปใช้ในการประพฤติตน มีความสามัคคี มีเหตุผลในการดำเนินชีวิต รู้จักเคารพในสิทธิผู้อื่น พร้อมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เคารพสิทธิของกันและกัน โดยไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น เรียนรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสิทธิเสรีภาพตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ เช่น สิทธิเสรีภาพของ ความเป็นมนุษย์ 2) พฤติกรรมเชิงพุทธจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยในภาคเหนือที่พึงประสงค์ มีความมั่นใจในตนเอง รู้จักรับผิดชอบเสียสละ คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น ความมั่นใจที่จะทำในสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ สำเร็จได้ตามที่ตนได้ตั้งใจไว้ มีความอดทนต่ออุปสรรค มีความเชื่อในตนเองมักจะกล้าตัดสินใจด้วยตนเอง เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นมีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตน องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาบทความนี้ คือ หลัก พุทธจริยธรรม คือ ประโตโมสะ ประกอบด้วยสิ่งแวดล้อมที่ดี ด้วยหลักที่ว่า การมีกัลยาณมิตร โยนิโส มนสิการ การใช้ปัญญา ซึ่งจะต้องพิจารณาว่าควรใช้ความคิดให้ถูกต้อง ความเป็นกัลยาณมิตรตามเป็น องค์ประกอบภายนอกและโยนิโสมนสิการเป็นองค์ประกอบภายใน การเสริมสร้างพุทธจริยธรรมต้องอาศัย การส่งเสริมการนำหลักธรรมข้างต้นไปใช้ให้เกิดผลจริง ๆ ซึ่งบางชุมชนก็นำไปประยุกต์ใช้จนเกิดผลก็มี เช่น โรงเรียนผือจี่ อำเภอดงหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ได้นำหลักพุทธธรรมไปใช้ในการเรียนการสอนอย่างเป็นรูปธรรม สอนให้รู้จักความเป็นมนุษย์ก่อน แล้วค่อยเติมวิชาการเข้าไป คือ ต้องดี มีคุณธรรม และเก่งด้วย

คำสำคัญ: การเสริมสร้าง, พฤติกรรม, พุทธจริยธรรมของนักศึกษา,

Abstract

This academic article has two objectives as follows: 1) Strengthening the Buddhist ethical behavior of students and university in the Northern region. Honesty, have the right opinion, sincerity, live by applying moral principles in one's conduct. Harmonious, there is a reason for living recognize and respect the rights of others, ready

to listen to the opinions of others respect each other's rights without violating the rights and liberties of others, learning about and understanding the principles of rights and freedoms provided by the Constitution, such as the rights of human freedom. 2) The ethical behavior of university students in the northern region who just wanted have self confidence being responsible, sacrificing, thinking, solving problems, is the confidence to accomplish one thing as intended. they have tolerance to obstacles believe in oneself and often dare to make decisions for himself when problems arise. they are responsible for their duties. the knowledge gained from studying, this article is the Buddhist code of conduct, namely Paratoghosa, consisting of a good environment. Yonisomanasikāra, which must be considered that the thinking should be used correctly. association with good and wise persons is an external component, and a nobility is an internal component. strengthening the Buddhist ethics requires actually promoting the application of the above principles. Some communities have applied them until they have results, such as Chiangmai Tzu Chi School, Fang District, Chiang Mai Province. they have applied the principles of Buddhism to be used in teaching and learning in a concrete way, teach to know humanity first. and then add academics, that is, it must be good, morality and good as well.

Keyword: Strengthening, behavior, the Buddhist ethical of students,

บทนำ

ในโลกมนุษย์นี้มีสิ่งมีชีวิตที่หลากหลายจำพวกอาศัยอยู่ในบรรดาสิ่งมีชีวิตเหล่านั้นและในอัมพัฏฐสูตรได้กล่าวว่า ในหมู่มนุษย์ผู้ที่เพียบพร้อมด้วยวิชาและจรณะจัดว่าเป็นผู้ประเสริฐที่สุดในหมู่ เทวดา และมนุษย์ทั้งหลาย (ที.สี. (ไทย) 9/99/277.) สัตว์ที่นับได้ว่าประเสริฐที่สุดคือมนุษย์เหตุผลสำคัญที่ทำให้มนุษย์ประเสริฐกว่าสัตว์ทั้งหลายก็เพราะว่ามนุษย์มีความสามารถในการพัฒนาศักยภาพตนเองมากกว่า สัตว์จำพวกอื่น (กรมวิชาการ, 2539 : 11) มนุษย์เป็นสัตว์ที่สามารถพัฒนาได้มากกว่าสัตว์อื่นดังที่ นักวิชาการท่านได้กล่าวไว้ว่า มนุษย์มีคุณลักษณะพิเศษหลายประการที่บรรดาสัตว์อื่นไม่มี เช่น รู้จักประดิษฐ์เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มได้ รู้จักการแต่งกาย กินอาหารที่หลากหลายได้ เนื้อก็ได้ พืชก็ได้ และมีมันสมอง ที่เฉลียวฉลาด สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ และดัดแปลงสิ่งแวดล้อมมาใช้ประโยชน์ ที่สำคัญมีการ สังสมทางวัฒนธรรมและถ่ายทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปอีกคนรุ่นหนึ่งได้ (ณรงค์ เส็งประชา, 2541 : 12) ดังนั้น มนุษย์จึงเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการขับเคลื่อนสังคม เป็นเครื่องชี้วัดความเป็นไปของสังคมปัจจุบัน เพราะสิ่งต่างๆ ล้วนเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ฉะนั้นเมื่อสังคมต้องการความเจริญก้าวหน้าทั้งทางวัตถุและจิตวิญญาณต้องให้ความสนใจพัฒนาในสิ่งที่เป็ทุนที่สำคัญคือ ทุนมนุษย์หรือทรัพยากรมนุษย์นั่นเองให้มีพฤติกรรมที่ดีงามในรูปแบบที่พึงประสงค์ในสังคม การพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของมนุษย์โดยทั่วไปตามวิทยาการสมัยใหม่ คือ การมีพฤติกรรมการทำงานอย่างขยันขันแข็งเพื่อส่วนรวม เป็นลักษณะของคนดี มีพฤติกรรมที่เอื้อต่อการ พัฒนาประเทศ การที่บุคคลมีเหตุผลในการตัดสินใจในการทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ในเมื่อมีเหตุการณ์ บังคับ จะทำให้ทราบถึงแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการกระทำนั้น ดังนั้นบุคคลที่มีจริยธรรมที่ต่างกันย่อมมี เบื้องหลังการกระทำที่

ต่างกันหรือเหมือนกัน สามารถวางแผนปฏิบัติเพื่อรอรับผลดีหรือป้องกันผลเสียที่จะ เกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้ สังคมประสบการณ์ รู้จักควบคุมตนเองจนเว้นพฤติกรรมที่จะทำให้โทษ แก่นตนเอง ซึ่งจะทำให้เกิดความมีระเบียบวินัย ความเชื่อในอำนาจตน สามารถในคิดวิเคราะห์สถานการณ์ได้ อย่างถูกต้อง เชื่อว่าตนสามารถควบคุมสถานการณ์ได้มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์คือมุ่งหาความสำเร็จ ทะเยอทะยานสูง ตั้งเป้าหมายไว้สูง มีความรับผิดชอบในการงานดีมีความอดทน รู้จักศักยภาพตนเอง รู้จัก ทำงานอย่างเป็นระบบ มีความคาดหวัง เป็นผู้ที่มีทัศนคติที่ดีงามคือมีคุณธรรมความดีที่เป็นธรรมชาติเป็น ประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ยึดทางสายกลาง มีเหตุผล รู้จักสังคม และมีสุขภาพจิตที่ดี (ดวงเดือน พันธุมนาวิน, 2538 : 2-5) แนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมเชิงพุทธจริยธรรมในพระพุทธศาสนาพระพุทธองค์ได้ กล่าวไว้ใน โสณทัณทสูตรว่า (ที.ส. (ไทย) 9/121/316) เพราะบุคคลชื่อว่าเป็นพราหมณ์เพราะเป็นผู้มีศีล มีศีล ที่เจริญ ประกอบด้วยศีลที่เจริญ และเป็นบัณฑิต มีปัญญา ลำดับที่ 1 หรือที่ 2 ในบรรดาพราหมณ์ผู้รับการบูชา พวกพราหมณ์เรียกผู้ประกอบด้วยคุณสมบัติ 2 อย่างนี้แล้วเป็นพราหมณ์และเมื่อเขาจะพูดว่า ‘เราเป็นพราหมณ์’ ก็พูดได้โดยชอบ ทั้งไม่เป็นผู้พูดเท็จด้วย” ในการพัฒนาพฤติกรรมจริยธรรมหมายถึง หลักคำ สอนว่าด้วยความประพฤติเป็นหลักสำหรับให้บุคคลยึดถือในการปฏิบัติตน วิทย์ (วิศทเวทย์ และ เสฐียรพงษ์ วรรณปก, 2530 : 2) ที่จะการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรม เพื่อให้เป็นคนดีตามที่สังคม ต้องการ พิจารณาจากพฤติกรรมที่แสดงออก เช่น มีเหตุผล มีความอดทนมีความซื่อสัตย์ ยุติธรรม ซึ่ง สอดคล้องกับค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ คือ การพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียรและมีความรับผิดชอบ การประหยัดและหมั่นออม การมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย การปฏิบัติตามหลักธรรมของพุทธศาสนา ความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ (บุญมี แท่นแก้ว, 2539 : 48) ดังนั้นการพัฒนาพฤติกรรมเชิง จริยธรรมตามหลักการทั่วไปนับได้ว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศและสังคมต่อไป ในการพัฒนาประเทศไทยต้องมีแผนในการวางรากฐานในฐาน มีเข็มทิศในการพัฒนาไปในทิศทางที่พึงประสงค์ให้ประเทศเกิดความเจริญรุ่งเรือง ดังนั้นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติของประเทศไทย ฉบับที่ 11 (2555-2559) ให้มีความสำคัญกับการพัฒนาประเทศโดยมุ่งเน้นให้ “คนเป็น ศูนย์กลางในการพัฒนา” ในทุกด้านการน้อมนำหลักจริยธรรมทางพุทธศาสนามาใช้ในการพัฒนาประเทศ ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9-11 ได้เสริมสร้างภูมิคุ้มกันและช่วยให้ สังคมไทยสามารถยืนหยัดอยู่ได้อย่างมั่นคง มีปัญหาน้อยกว่าหลายประเทศในภูมิภาคเดียวกัน เกิดภูมิคุ้มกันทางด้านศีลธรรม โดยเฉพาะการนำพุทธจริยธรรมไปช่วยเสริมสร้างให้กับคน ซึ่งนับว่าเป็นทุนที่มีคุณค่ามากมาย เช่น ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12, (2560) ในยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ ยุทธศาสตร์ที่ 6 การบริหารจัดการในภาครัฐ การป้องกันการทุจริต ประพฤติมิชอบ และธรรมาภิบาลในสังคมไทย โดยจัดทำบนพื้นฐานของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579) ให้เป็นแผนแม่บทหลักของการพัฒนาประเทศ และเป็นเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ควบคู่ไปกับการปรับโครงสร้างประเทศไทยไปสู่ประเทศไทย 4.0 เพื่อมุ่งสู่ “ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” และได้ขออัญเชิญ “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นปรัชญานำทางใน การพัฒนาและบริหารประเทศ รวมทั้งมุ่งพัฒนาคนไทยให้มีศักยภาพในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่เรียนรู้ มีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม รู้จักสิทธิหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น ควบคู่กับการเสริมสร้างและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางปัญญาและแหล่ง

เรียนรู้ในระดับชุมชน เพื่อพร้อม รับผลกระทบการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกประเทศ มุ่งหมาย คือการพัฒนาที่ยั่งยืน แต่อย่างไรก็ตาม สิ่งที่จะพัฒนาคนให้มีคุณภาพ มีศีลธรรม จริยธรรม เป็นคนดีของ สังคม พัฒนาประเทศให้เจริญได้นั้น ก็ต้องมีการศึกษาสอนคนให้มีการศึกษาก่อนโดยใน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 มาตรา 4 กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2544) ได้ให้ความหมายของการศึกษาว่า เป็นกระบวนการ เรียนรู้เพื่อความรู้ของบุคคลและ สังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ผ่านการอบรม การฝึกฝน การ สืบสานวัฒนธรรม ประเพณี การสร้างสรรค์ ความก้าวหน้าทางวิชาการ ตลอดจนสร้างองค์ความรู้จากการ จัดสภาพแวดล้อมสังคมการเรียนรู้และ ปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตและในราช กิจจานุเบกษา มาตรา 6 (2542) ได้ กำหนดให้การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยเป็นมนุษย์ที่ สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมี ความสุข สรุปคือการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ สุนันทา เลาพันธ์ (2546) กล่าวว่า ความรู้ความสามารถ ศักยภาพในการทำงาน ความพร้อมในการทำงาน มีพฤติกรรมที่มีความรับผิดชอบให้เกิดประโยชน์สูงสุด ต่อองค์กร พันธกิจที่สำคัญของ สถาบันอุดมศึกษา คือ การผลิตบัณฑิตและการจัดการเรียนการสอนให้ ผู้เรียนมีความรู้ในวิชาการและ วิชาชีพ จะต้องเป็นผู้มีความรู้ มีคุณธรรมจริยธรรม มีความสามารถในการ เรียนรู้และพัฒนาตนเอง สามารถ ประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อการดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขทั้ง ทางกายและจิตใจ มีจิตสำนึก รับผิดชอบต่อในฐานะพลเมืองและพลโลกและมีคุณลักษณะตามอัตลักษณ์ ของสถาบันอุดมศึกษา ดังนั้นแล้ว สถาบันอุดมศึกษาเป็นองค์กรหนึ่งที่จำเป็นต้องพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อพัฒนาผลิตบัณฑิตให้มีคุณภาพ คณะกรรมการประกันคุณภาพภายในระดับอุดมศึกษา (2558) กล่าว ว่าสถาบันอุดมศึกษามีบทบาทสำคัญใน การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และในการชี้นำสังคม และประชาชน หรือองค์กรต่างๆ สามารถพึ่งพาทางวิชาการในการแก้ปัญหาสังคมได้ ที่ปรากฏตามประกาศ กระทรวงศึกษาธิการ อยู่ในมาตรฐานย่อย 3 ด้าน คือ มาตรฐานที่ 1 คุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ ทั้งในฐานะพลเมืองและพลโลก มาตรฐานที่ 2 แนว การจัดการศึกษา มาตรฐานที่ 3 แนวการสร้างสังคม แห่งการเรียนรู้/สังคมแห่งความรู้ นิสิตาร์ก เวชยานนท์ (2548) ฉะนั้นแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ความรู้จะเป็นปัจจัยสำคัญกว่าปัจจัยอื่น ๆ การพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรหรือออกไปสู่สังคมให้มี ประสิทธิภาพในการจัดการ เป็นคนดี มีความสามารถในการ แข่งขันจึงสำคัญอย่างยิ่ง ดังนั้น นักศึกษา ของสถาบันอุดมศึกษาถือว่าเป็นกำลังของชาติที่จะพัฒนาชาติต่อไปในอนาคต ซึ่ง ถือได้ว่าเป็นสถาบันที่ ผลิตทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าในบรรดาทรัพยากรทั้งหลายออกไปรับใช้สังคม กล่าว ว่ามนุษย์มี สติปัญญาสามารถพัฒนาได้ ความเจริญต่างๆ ของโลกล้วนมีพื้นฐานมาจากมนุษย์ แต่ทุกวันนี้โลก มีการ เปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปอย่างรวดเร็วเป็นโลกแห่งข้อมูลข่าวสารไร้พรมแดนเรียกว่า โลกาภิวัตน์ (Globalization) ประกอบความต้องการของมนุษย์ไม่มีสิ้นสุดเป็นเหตุให้มนุษย์ต้องแก่งแย่งชิงดี ชิงเด่น กัน เห็นแก่ตัว เป็นผลทำให้การพัฒนาพฤติกรรมด้านคุณธรรม จริยธรรมของนิสิตและนักศึกษา ระดับอุดมศึกษา บางส่วนเท่านั้นที่มีปัญหา ดังนั้นจะต้องมีการประพจน์ในสิ่งที่ดีงามสิ่งทีถูกต้องของ นักศึกษา ระดับอุดมศึกษาบางส่วนให้มีความเจริญและเติบโตเพียงร่างกายแต่จิตใจให้เติบโตแบบมีคุณค่า มีความสมบูรณ์ในการพัฒนาพฤติกรรมที่ต้องพร้อมไปด้วยร่างกาย สติปัญญา ความนึกคิด จากเหตุผลที่ กล่าวมาข้างต้นเพื่อให้การพัฒนามนุษย์ในระบบการศึกษาเป็นไปด้วยความยั่งยืน และเป็นที่น่าเชื่อถือ

ผู้เขียนได้ศึกษาถึงสภาพปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมพฤติกรรมเชิงพุทธจริยธรรม ของนิสิตและนักศึกษามหาวิทยาลัยสงฆ์ในภาคเหนือ เพื่อศึกษาการส่งเสริมพฤติกรรมเชิงพุทธจริยธรรมของ นิสิตและนักศึกษามหาวิทยาลัยสงฆ์ในภาคเหนือ เพื่อศึกษารูปแบบพฤติกรรมเชิงพุทธจริยธรรมที่ควร ส่งเสริมของนิสิตและนักศึกษามหาวิทยาลัยสงฆ์ในภาคเหนือ โดยการค้นคว้าและนำหลักพุทธจริยธรรมเข้า มาประยุกต์ใช้ เพื่อการพัฒนาพฤติกรรมตามแนวพุทธจริยธรรมอันพึงประสงค์ของนิสิตและนักศึกษาระดับอุดมศึกษาทั้งทางกาย วาจาและใจ ตลอดจนสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาพฤติกรรมเชิง พุทธจริยธรรมที่ควรส่งเสริมของนิสิตและนักศึกษาในสังคมไทยต่อไป

เนื้อเรื่อง

บทความวิชาการเรื่องมีวัตถุประสงค์ของการศึกษา ดังนี้ 1) การเสริมสร้างพฤติกรรมเชิงพุทธจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยในภาคเหนือ 2) พฤติกรรมเชิงพุทธจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัย ในภาคเหนือที่พึงประสงค์

1) การเสริมสร้างพฤติกรรมเชิงพุทธจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยในภาคเหนือ มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ดังนี้ มีนักวิชาการได้ให้ความหมาย จริยธรรม หมายถึง ความ ประพฤติ การกระทำและความคิดที่ถูกต้องเหมาะสม เว้นสิ่งที่ควรเว้นกระทำในสิ่งที่ควรกระทำด้วยความฉลาด รอบรู้ รอบคอบรู้เหตุรู้ผล ถูกต้องตามกาลเทศะและบุคคล (วสิน อินทสระ, 2529 : 226) จริยธรรม หมายถึง เป็นความประพฤติและการแสดงออกที่ดีงามเพื่อเพื่อแผ่แผ่มีน้ำใจช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ (มาลี จุฑา, 2542 : 263) จริยธรรมหมายถึงคุณธรรมในลักษณะที่ดีงาม ถูกต้องเหมาะสม เป็นสิ่งที่พึงปรารถนา และพึงประสงค์ (สุรพันธ์ ฉันทแดนสุวรรณ, 2550 : 152) จริยธรรม (Ethical Rules) คือ ประมวล กฎเกณฑ์ความประพฤติ (กิริติ บุญเจือ, 2538 : 4) จริยธรรมหมายถึงธรรมชาติหรือหลักธรรมที่บุคคล ควรประพฤติจัดว่าเป็นคุณธรรมที่แสดงออกทางร่างกายในลักษณะที่ดีงามถูกต้องอันเป็นสิ่งที่ประสงค์ของ สังคมและจริยธรรมจะมีได้จำต้องอาศัยหลักคำสอนทางศาสนา อันได้แก่ ศีล (Precept) อันหมายถึงหลัก หรือกฎเกณฑ์การประพฤติปฏิบัติเพื่อตัดหรือฝึกหัดกายและวาจาให้เรียบร้อยให้เป็นปกติ กล่าวคือ จะพูด หรือทำสิ่งใดให้เป็นไปตามธรรมชาติ อย่าให้ผิดปกติ (ผิดศีล) เช่น พูดให้ถูกต้องให้เป็นธรรม กระทำให้ ถูกต้องให้เป็นธรรม เมื่อพูดหรือกระทำให้ถูกต้องและเป็นธรรมย่อมมีความสุข ความสบาย เยือกเย็น ไม่เดือดร้อนดังกล่าว จึงเป็นผลของการมีศีลหรือเป็นผลของการมีคุณธรรมในจิตใจเมื่อมีคุณธรรมในจิตใจแล้ว ก็เป็นเหตุให้ประพฤติจริยธรรมได้ถูกต้อง ดังนั้นคุณธรรมและศีลจึงเป็นโครงสร้างของจริยธรรม (บุญมี แทน แก้ว, 2541 : 1)

ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของกรมวิชาการ (2523) แนวทางการพัฒนาจริยธรรมไทย ได้กล่าวไว้ว่า คุณลักษณะของจริยธรรมในสังคมไทยมีลักษณะดังนี้ ชื่อสัตย์โดยการประพฤติปฏิบัติแบบอย่างเหมาะสม และตรงต่อความเป็นจริงปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมาทางกายวาจาใจต่อตนเองและผู้อื่นอันได้แก่ ไม่กลับรอก ไม่คอยตามพวกชั่วร้ายหรือชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสียมั่นคงต่อการกระทำของตนไม่คดโกงประพฤติตนตรง ตามพูดและ และความคิดเป็นต้น และสอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2520 (2520) มีดังนี้ ให้มีความเคารพในสิทธิและหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น มีระเบียบวินัย ปฏิบัติตามกฎหมายเข้าใจและ กระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมในการปกครองของประเทศตามวิถีทางประชาธิปไตย มีความ

รับผิดชอบ สำนัก ในความเป็นไทย รักษาดี มีส่วนร่วมในการป้องกันประเทศ มีความเสมอภาค สุจริต ยุติธรรม มีบุคลิกภาพที่ดี มีอนามัยสมบูรณ์ มีความขยันหมั่นเพียร ประหยัด มีความสามารถในการติดต่อทำความเข้าใจ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์รู้จักแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธี มีความรู้ความเข้าใจ เห็นคุณค่าของศิลปะ วัฒนธรรม ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรของประเทศ สมพงษ์ จิตระดับ สว่าง คะวาทีน (2546) กล่าวถึงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กไทยไว้มีดังต่อไปนี้ ยึดอย่างไทย มีน้ำใจ ใฝ่สันติ รักความยุติธรรม เป็นเพื่อนกับทุกคน รัก ธรรมชาติ มีความมั่นใจในตนเองแบบสากล แต่อ่อนน้อม ถ่อมตนแบบวัฒนธรรมไทย มีความสามารถในการใช้ทักษะภาษาอังกฤษ ภาษาคอมพิวเตอร์ และวัฒนธรรมที่หลากหลาย รู้จักสิทธิหน้าที่ มีจิตสำนึก สาธารณะในการเมืองระบอบประชาธิปไตย ดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง มีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายตาม แนวทางพระพุทธศาสนา การเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneur) ในธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมได้ การรู้จักคุณค่าของตนเอง ยอมรับในความแตกต่างแห่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ให้อย่างยั่งยืนและเกิดประโยชน์สุขแก่ทุกฝ่ายเป็นคนเก่ง ดี มีความสุข รู้จักการปรับตัวเองในกระแสโลกาภิวัตน์ ได้อย่างสมดุล ความเป็นผู้มีเหตุผล รู้จักแยกแยะ ผิดชอบชั่วดี มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย มีวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเองได้ ชูแนวคิดของดวงเดือน พันธุมนาวิน (2538) "8 คุณธรรมพื้นฐาน" ที่ควรเร่ง ปลูกฝัง ประกอบด้วย ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย สุภาพ สะอาด สามัคคี มีน้ำใจ แนวคิดของโกวิท วรรณพัฒน์ (2533) ได้ให้แนวคิดไว้ดังนี้ "การศึกษาคือกระบวนการที่ทำให้คนและสังคมเจริญงอกงาม ยิ่งเรียนยิ่งขยัน ยิ่งเรียนยิ่งอดทน ยิ่งเรียนยิ่งซื่อสัตย์ ยิ่งเรียนยิ่งมีความกตัญญู ยิ่งเรียนยิ่งรักปู่ย่าตายาย คุณปู่ย่าตายาย ไปไหนก็ดูแลซึ่งกันและกัน บ้านเมืองก็จะมีแต่ความสุข" แนวคิดในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (2520) ดังนี้คือ มีความเสียสละ มีวินัยในตนเอง ขยันหมั่นเพียร ซื่อสัตย์ ประหยัดและ อดทน รู้จักคิด มีน้ำใจเป็นกีฬา ทำงานและอยู่ร่วมกันผู้อื่นได้ รู้กฎหมายที่จำเป็น มีทักษะต่าง ๆ เกี่ยวกับการ ทำงาน ภาษาและคณิตศาสตร์ วิธีการทางวิทยาศาสตร์ รู้จักชื่นชมและแสดงออกทางศิลปะที่ถูกต้องและ งดงาม รู้จักปรับตัว ใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ รู้จักแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธี เชื่อมมั่นในระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข สำนักในหน้าที่สิทธิของตนเอง รู้คุณค่าความเป็นไทย แนวคิดของสุจินต์ จินายน (2540) เสนอทัศนคติคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ คือ ต้องเป็นคนเก่ง คนดี และมีความสามารถ คนเก่งจะต้องรู้รอบ มีวิจารณ์ญาณ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน คนดีจะต้องมีหิริโอตตัปปะ มีสัจจะ หมั่นเพียรฝึกฝนตน อดทน พร้อมทั้งจะให้ท่านทั้งที่เป็นวัตถุและที่มาจากจิตใจ คิดและดำเนินชีวิตโดยยึดแนวทางสายกลาง คนมีความสามารถต้องมีสัมมาทิฐิ คือ คิดชอบ ทำชอบ มีความรับผิดชอบ 2) พฤติกรรมเชิงพุทธจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยในภาคเหนือที่พึงประสงค์ กรมวิชาการได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะจริยธรรมในสังคมไทยที่ควรเสริมสร้างพฤติกรรมเชิง

พุทธจริยธรรม กรมวิชาการแนวทางการพัฒนาจริยธรรมไทย ได้กล่าวไว้ว่า คุณลักษณะของจริยธรรมใน สังคมไทยในปัจจุบันเป็นคุณลักษณะเฉพาะของคนในสังคมไทยที่บ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์ของ สังคมไทยซึ่งคุณลักษณะจริยธรรมในสังคมไทยมีลักษณะดังนี้ (รัตนวดี โชติกะพาณิชย์, รศ., น.ปป, น.8-9.)

1. ความรับผิดชอบมีความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความพากเพียรผูกพันละเอียดรอบคอบยอมรับผลการกระทำในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย

2. ซื่อสัตย์โดยการประพฤติปฏิบัติแบบอย่างเหมาะสมและตรงต่อความเป็นจริงปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมาทางกายวาจาใจต่อตนเองและผู้อื่นอันได้แก่ไม่กลับหรือหักคอยตามพวกชั่วร้ายหรือชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสียมั่นคงต่อการกระทำของตนไม่คดโกงประพฤติตนตรง ตามพูดและ และความคิด

3. มีเหตุผลโดยมีความสามารถในการใช้ปัญญาในการประพฤติปฏิบัติรู้จักไตร่ตรองพิสูจน์ให้ประจักษ์ไม่หลงงมงายมีความยับยั้งชั่งใจโดยไม่ผูกพันกับอารมณ์และความยึดถือมั่นของตนเองที่มีอยู่เดิม

4. กตัญญูทวาทิโดยกตัญญูเป็นความรู้สึกในการอุปการะคุณหรือบุญคุณที่ผู้อื่นหรือสิ่งที่มีต่อเราสำหรับทวาทิหมายถึงการแสดงออกหรือการตอบแทนบุญคุณดังนั้นการกตัญญูทวาทิหมายถึงความรู้บุญคุณและตอบแทนคุณต่อคนอื่นสิ่งอื่นที่มีบุญคุณเช่นการเคารพนับถือยกย่อง ไม่ลบหลู่ดูหมิ่นทำคุณความ ดีตอบแทนผู้มีอุปการะคุณไม่ละทิ้งผู้มีอุปการะในคราวที่ผู้มีอุปการะคุณเดือดร้อนลำบากไม่คิดร้ายต่อผู้มี อุปการะคุณ

5. การรักษาระเบียบวินัยเป็นการควบคุมความประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้องและเหมาะสมกับจรรยา มารยาทข้อตกลงข้อบังคับกฎหมายและศีลธรรมเช่นการมีระเบียบวินัยต่อตนเองและผู้อื่นต่อสถานที่ต่อ บรรทัดฐานทางสังคม

6. เสียสละด้วยการเสียสละความเห็นแก่ตัวการแบ่งปันแก่คนที่ควรให้ด้วยกำลังกายกำลังทรัพย์ กำลังสติปัญญารู้จักสละทั้งอารมณ์ร้ายในตนเองเช่นช่วยเหลือผู้อื่นทำธุระการงานที่ไม่มีโทษช่วย แก่ปัญหา เดือดร้อนแก่คนที่ไม่ทำผิดเพิ่มพูนความรู้ให้แก่ผู้อื่นตามกำลังสติปัญญาแบ่งปันเครื่องอุปโภค บริโภคให้แก่ผู้ ขัดสนที่สมควรให้อินดีเมื่อเห็นผู้อื่นมีความสุขไม่อาฆาตจองเวร

7. สามัคคีโดยมีความพร้อมเพรียงเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ร่วมมือกันทำกิจการให้สำเร็จด้วยดีเห็น แก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตนเช่นปรับตนเองให้เข้ากับผู้อื่นได้มีส่วนร่วมอย่างแข็งขัน ใน กิจกรรมของส่วนรวมเป็นผู้ประสานความสามัคคีในหมู่คณะไม่แบ่งแยกเป็นพวกเขาวงกตมองคน อื่นในแง่ดีเสมอ

8. ประหยัดด้วยการใช้สิ่งทั้งหลายพอเหมาะพอควรได้ ให้ได้ประโยชน์มากที่สุด ไม่ยอมให้มี ส่วนเกินมากนักรู้จักระมัดระวังยับยั้งความต้องการให้อยู่ในกรอบและขอบเขตที่พอเหมาะพอควร เช่น จ่ายทรัพย์เท่าที่จำเป็นให้สมควรแก่อัตภาพรู้จักเก็บรวบรวมรายได้

9. ยุติธรรมเป็นการปฏิบัติด้วยความเที่ยงตรงกับความเป็นจริงของเหตุและผลไม่ลำเอียง พฤติกรรมที่แสดงออกเช่นไม่ลำเอียงเพราะความชอบพอรักใคร่ความเกลียดเพราะความกลัวเพราะหลง ไม่เข้าข้างคนผิด

10. อุตสาหะเป็นความพยายามอย่างเข้มแข็งเพื่อให้เกิดความสำเร็จในการงานได้แก่ ขยัน ไม่ ท้อถอยไม่ยอมแพ้ต่อสู้เพื่อชนะอุปสรรคจน ประสบความสำเร็จกระตือรือร้นหนักแน่นไม่หวั่นไหวง่าย

11. เมตตากรุณาแล้วคือเมตตาเป็นที่รักใคร่ปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุขสำหรับกรุณาเป็นความ สงสารคิดจะช่วยผู้อื่นพ้นทุกข์เช่นไม่เบียดเบียนใครไม่ข่มขู่ดูหมิ่นเสียดสีพูดจาด้วยความโกรธแค้นไม่ฆ่า ทุบ ตี ตัด จองจำ หรือทำร้ายด้วยลักษณะต่างๆ สรุปได้ว่า จริยธรรม หมายถึง ความประพฤติ การกระทำ และความคิดที่ถูกต้องเหมาะสม เว้นสิ่งที่ควร

เว้นกระทำในสิ่งที่ควรกระทำด้วยความฉลาดรอบรู้ รอบคอบรู้เหตุรู้ผล ถูกต้องตามกาลเทศะและบุคคลมี ความประพฤติและการแสดงออกที่งดงามเพื่อแผ่แผ่แผ่มีน้ำใจช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ต่อสังคมโลกต่อไป

สรุป

1 การเสริมสร้างพฤติกรรมเชิงพุทธจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยในภาคเหนือที่พึง ประสงค์ คือ ความซื่อสัตย์สุจริต การประพฤติปฏิบัติแบบอย่างเหมาะสมและตรงต่อความเป็นจริง ปฏิบัติอย่าง ตรงไปตรงมาทางกายวาจาใจทั้งต่อตนเอง และผู้อื่น อันได้แก่ การไม่กลับกลอก มีความเห็น ที่ถูกต้อง มี ความเที่ยงธรรมหรือเมื่อถูกชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสียมีความมั่นคงทางจิตใจ มีความจริงใจ

และความ ตรงไปตรงมา พร้อมด้วยความประพฤติตรง ตลอดจนการงดเว้นการโกหก การคดโกง หรือ การลักขโมย ดำรงชีวิตโดยการนำหลักศีลธรรมไปใช้ในการประพฤติตน ความสามัคคี ความพร้อมเพรียงกัน ความปรองดองกัน ประนีประนอม ยอมกัน ไม่แก่งแย่งกัน ตกลงกันด้วยความใกล้เคียง การทำให้เกิดสิ่งดี ร่วมมือ กันทำการให้สำเร็จด้วยดีเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ประสานความสามัคคี ไม่แบ่งแยกมองคนอื่นในแง่ดี ปฏิบัติด้วยความเที่ยงตรงกับความเป็นจริงของเหตุและผลไม่ลำเอียง มีการส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีใน หมู่คณะมีความรักในหมู่เพื่อนนักศึกษาและเพื่อนมนุษย์ รู้จักเคารพในสิทธิผู้อื่น พร้อมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เคารพสิทธิของกันและกัน โดยไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น สามารถแสดงออกได้หลายประการ เช่น การแสดงความคิดเห็น การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รู้จักใช้สิทธิของตนเองและแนะนำให้ผู้อื่น รู้จักใช้สิทธิของตนเอง เรียนรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสิทธิเสรีภาพตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ เช่น สิทธิเสรีภาพของความเป็นมนุษย์ การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น คือการที่เรารับฟังและให้โอกาสผู้อื่น ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น

2 พฤติกรรมเชิงพุทธจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยในภาคเหนือที่พึงประสงค์ มีความมั่นใจ ในตนเอง รู้จักรับผิดชอบเสียสละ คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น ความมั่นใจที่จะทำในสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้สำเร็จได้ตามที่ ตนได้ตั้งใจไว้ มีความอดทนต่ออุปสรรค มีความมั่นใจว่าตนสามารถที่จะกระทำสิ่งนั้นให้สำเร็จลุล่วงไปได้ ด้วยความถูกต้อง ผู้ที่มีความเชื่อในตนเองมักจะกล้าตัดสินใจด้วยตนเองเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น มีความ รับผิดชอบในหน้าที่ของตน สามารถทำให้ตนประสบความสำเร็จในการงานได้ มีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ใหม่ ๆ และสิ่งแวดล้อมใหม่ได้ และมีภาวะความเป็นผู้นำรู้จักเสียสละส่วนตัว เพื่อส่วนตัวเพื่อส่วนรวม มีความอดทนมุ่งมั่นและใช้สติในการดำเนินชีวิต มีความอดทนมุ่งมั่นเพื่อให้ถึง เป้าหมาย ที่วางไว้ มีความอดทนในการทำงานได้ มีเป้าหมายที่แน่นอนในการดำเนินชีวิต รู้จักวางตัวอย่าง เหมาะสม ใช้วิจารณ์ญาณมากขึ้นในการตัดสินใจ ไม่ใช่อารมณ์ในการตัดสินใจ เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นมีการวินิจฉัย วิเคราะห์ถึงปัญหาสถานการณ์ด้วยหลักเหตุผลของความเป็นจริง มีการน้อมนำเอาพุทธจริยธรรม คำสอนมา ประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงบ้าง มีฉันทะ พอใจในงานของตน ความอยากที่เกิดจากฉันทะนี้ เป็นความอยาก ในทางสุจริตที่ต้องมีการทุ่มเทกำลังกาย และกำลังใจเพื่อให้สิ่งนั้นสำเร็จตามความมุ่งหมาย ภายใต้พื้นฐาน ของคุณธรรม และความดี การใช้ปัญญาในการยับยั้งชั่งใจ และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ตั้งอยู่ในความไม่ ประมาท รู้จักช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจและพึงพอใจโดยไม่หวังผลตอบแทน อาสาทำงานให้ผู้อื่นด้วย กำลังกาย กำลังใจ และกำลังสติปัญญาโดยไม่หวังผลตอบแทนและแบ่งปันสิ่งของ ทรัพย์สิน และอื่น ๆ และ ช่วยแก้ปัญหาหรือสร้างความสุขให้กับผู้อื่น เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชนและสังคม

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาบทความนี้ คือ หลักพุทธจริยธรรม คือ ประโตโมสะ ประกอบด้วยสิ่งแวดล้อมที่ดี ด้วยหลักที่ว่าการมีกัลยาณมิตร ส่วนที่ 2 โยนิโสมนสิการ การใช้ปัญญา ซึ่งจะต้องพิจารณาว่าควรใช้ความคิดให้ถูกต้องความเป็นกัลยาณมิตรตาเป็นองค์ประกอบภายนอกและโยนิโส มนสิการเป็นองค์ประกอบภายใน การเสริมสร้างพุทธจริยธรรมต้องอาศัยการส่งเสริมการนำหลักธรรม ข้างต้นไปใช้ให้เกิดผลจริง ๆ ซึ่งบางชุมชนก็นำไปประยุกต์ใช้จนเกิดผลก็มี เช่น โรงเรียนฉือจี อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ได้นำหลักพุทธธรรมไปใช้ในการเรียนการสอนอย่างเป็นรูปธรรม สอนให้รู้จักความเป็น มนุษย์ก่อน แล้วค่อยเติมวิชาการเข้าไป คือ ต้องดี มีคุณธรรม และเก่งด้วย

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ, (2523), “แนวทางการพัฒนาจริยธรรมไทย”, การประชุมทางวิชาการเกี่ยวกับจริยธรรม
ไทย 22 – 27 มกราคม 2523, กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ, หน้า 146–157. (อัด
สำเนา)
- กรมวิชาการ. (2539). *การศึกษากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต)*.
กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ลักษณ์.
- กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ. (2544). *หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544*.
กรุงเทพมหานคร : พัฒนาคุณภาพวิชาการ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2520). *หลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
คุรุสภาลาดพร้าว.
- กิริติ บุญเจือ. (2538). *ชุดพื้นฐานปรัชญาจริยศาสตร์สำหรับผู้เริ่มเรียน*. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนา
พานิช จำกัด.
- โกวิท วรพิพัฒน์. (2533). *แนวทางการพัฒนาค่านิยมและคุณธรรมของเยาวชนในปัจจุบัน เอกสาร
วิชาการ เพื่อการพัฒนาวิชาชีพครูสังคมศึกษา*. กรุงเทพมหานคร : สมาคมครูสังคมศึกษาแห่ง
ประเทศไทย.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน สำนักราชบัณฑิตยสถาน. (2520). *แผนการศึกษา
แห่งชาติ ฉบับที่ 4 พ.ศ.2520-2524*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี.
- คณะกรรมการประกันคุณภาพภายในระดับอุดมศึกษา. (2558). *คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษา
ภายใน ระดับอุดมศึกษา พ.ศ.2557*. นนทบุรี : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์.
- ณรงค์ เส้งประชา. (2541). *มนุษย์กับสังคม*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์
ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2538). *ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม : การวิจัยและการพัฒนาบุคคล*
กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2538). *ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรมการวิจัยและการพัฒนาบุคคล*. กรุงเทพมหานคร
: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- นิสดารักษ์ เวชยานนท์. (2548). *การบริหารทรัพยากรมนุษย์แบบไทยๆ*. กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐ
ประศาสนศาสตร์, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2532). *วิธีการทางสถิติสำหรับนักวิจัย เล่ม 2*. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์เจริญผล.
- บุญมี แทนแก้ว. (2539). *จริยศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : เอส.พรินติ้ง.แฮสส์.
- บุญมี แทนแก้ว. (2541). *จริยธรรมกับชีวิต*. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พรินติ้ง.แฮสส์.
- มาลี จุฑา. (2542). *จิตวิทยาการเรียนการสอน*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : อักษรา
พัฒนา.
- รัตนวดี โชติกะพาณิชย์, รศ., (มปป). *จริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพครู*. กรุงเทพมหานคร :
ภาควิชา หลักสูตรและการสอนคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ราชกิจจานุเบกษา, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542, เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก (19
สิงหาคม 2542), หน้า 3.
- โรงเรียนนอจี้เชียงใหม่ . (2563). *ประวัติโรงเรียน*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา. [~ 24 ~](http://tzuchi.ac.th/th/วคิน อินทสระ. (2529). แนวทางพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนา เล่ม 1. กรุงเทพมหานคร : บรรณาการ.</p><p>วิทย์ วิศทเวทย์ และเสฐียรพงษ์ วรรณปก. (2530). <i>พระพุทธศาสนา ม.2 สังคมศึกษา ศาสนา และ</i></p></div><div data-bbox=)

- วัฒนธรรม.** กรุงเทพมหานคร : บริษัท อักษรเจริญทัศน์ อจท. จำกัด.
- สมพงษ์ จิตระดับ สุอังคะวาทิน. (2546). รายงานคุณลักษณะและวิธีการเรียนรู้ของเยาวชนรุ่นใหม่.
กรุงเทพมหานคร : องค์การค้ำคูณสภา.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)., **แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคม แห่งชาติ ฉบับที่ 12.** กรุงเทพมหานคร : สำนักนายกรัฐมนตรี, 2560.
- สำนักนายกรัฐมนตรี, **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11,** สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, พ.ศ.2555-2559.
- สุจินต์ จินายน. (2540). การอภิปรายกลุ่มเรื่องแนวคิดในการพัฒนาบัณฑิตอุดมคติไทย. รายงานการสัมมนาทางวิชาการ เรื่องบัณฑิตอุดมคติไทย : การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในแผนฯ ฉบับที่8.
กรุงเทพมหานคร : ส่วนวิจัยและพัฒนาสำนักมาตรฐานอุดมศึกษา
สำนักงานปลัด ทบวงมหาวิทยาลัย,
- สุนันทา เลาพันธ์. (2546). การบริหารทรัพยากรมนุษย์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : ธารการพิมพ์.
- สุรพันธ์ ฉันทแดนสุวรรณ. (2550). **องค์การและการจัดการ.** กรุงเทพมหานคร : จุฑทอง.